

Рік 1918.

Число 13.

Бібліотека „Канадійського Фармера“.

ДВІ МОГИЛІ.

Оповіданє з сибірського життя.

Для молодіжи приладив

І. КОРОЛЕВСЬКИЙ.

Ціна 10 цт.

Накладом »Канадійського Фармера«,

852 Мейн стр.

Вінніпег, Манітоба.

1918 11 17

Образи народні.

Се вже дійсно новість і то небувала!

Нераз вже були на Україні образи українські і картки, але
не було ще таких, які власне тепер можна набути

В РУСЬКІЙ КНИГАРНІ.

Гляньмо наперед на образи!

Се два прекрасні, великі образи: **ПЕРШИЙ** — се славний
малюнок українського артиста-маляра п. Івасюка:

ВІЗД БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДО КИЄВА;

а **ДРУГИЙ** — се славний малюнок українського артиста-
маляра п. Красіцького:

За тими обома образами великий попит був не лише в ста-
рім краю, але і в Канаді, і в Америці, однак тепер з причини
війни тяжко їх спровадити зі старого краю. Та удалося україн-
ському Бюрови в першій америкаській фірмі в Нью Йорку ви-
копати пречудні репродукції тих образів у такій великості як
були в старім краю ка найліпшим, тривким, картоковим папери.
Репродукції виконано так званим »світло-друком«, що вигля-
дають наче оригінали.

ВЕЛИЧИНА ОБРАЗІВ ТАКА: високі на 28 цалів, а довгі
на 22 цалі.

**ЦІНА (ВЖЕ З ПЕРЕСИЛКОЮ) ЗА ОДИН ОБРАЗ \$1.50;
ЗА ДВА ОБРАЗИ \$2.50.**

Сі образи можуть бути прикрасою галі і приватних кімнат.
Надають ся навіть до прикрас галі підчас концертів і свят
Шевченківських.

Тарас Шевченко	50ц.
Іван Франко	50ц.
Богдан Хмельницький	50ц.
Іван Котляревський	50ц.
Михайло Павлик	50ц.
Михайло Павлик	50ц.
Найбільші Сини України	25ц.
Мирослав Січикський	25ц.

Ruska Knyharnia

848-850 Main St.

Winnipeg, Man.

ДВІ МОГИЛІ.

Оповіданє з сибірського життя.

Для молодіжи приладив

І. КОРОЛЕВСЬКИЙ.

ЗБІРКА
НА ЛУЧКОВА

Накладом »Канадійського Фармера«,
852 Мейн стр. Вінніпег, Ман.

ПРИМАНЕНА В СИЛЬЦЯ.

Промінясте сонце розсіяло чудове сьвітло над пристанию в Ліворні. На березі моря стоять моряки й гуторять з своїми родинами. Щось то воно нині скоїлось, що так живо метушить ся товпа у пристані. Се нині російський адмірал Орлов на своїх кораблях, що вигнутим каблуком окружають пристань, справляє не абияке сьвято, щоб звеличати молоду княгиню з тої, що й він, вітчини. Хто-ж не відав в Ліворні ранком гарну княгиню? Від кількох літ тут єї вітчина.

Українці й знатнійші збігці петербургського двора окружали єї з найбільшою пошаною і голосили сьвітови, що вона наслідниця російського престола, що вона донька цариці Єлисавети.

Вже кілька тижнів минуло від того часу, як Орлов прибув тут з своєю фльою; вже й чемно відвідав княгиню, а оглядаючи єї папери закликав:

— Ти єдина й правдива цариця Росії. Смерть Катерині, смерть тиранови!...

Адмірал Орлов — той сам, що поміг Катерині здобути престол, — той сам тепер кадить тиміян перед єї противником.

Воєнні кораблі стояли в повнім ряді. Верхи маштів вкрашали боеві хоругви, а на драбинах, сплетених зі шнурів, стояли сьвяточно прибрані жовніри й моряки, щоб як слід привитати будучу царицю.

Тай гарна-ж бо була княгиня Таранков! В супроводі Орлова й його старшини прийшла пристроєна до пристані. Лоді стояли готові на єї принятє. Мешканці Ліворна привитали княгиню грімким — славно! — а між собою нишком шепотіли:

— Яка вона гарна! Яка чудова в сїм ангельським, сребряним волосю! Яка таїнственна єї врода!

Моряки випрямили свої весла, а княгиня вже стала одною ногою у приладжене для неї судно.

Та серед товпи виховзнувсь молодець і став збентежений перед княгинею.

— Тільки одно слово, милостива княгине, лиш одно від

нещасливої України! — з сльозами молив молодець.

Орлов звірюкою поглянув на него.

— Щезай! — зверещав запінений зі злости.

— Ради Бога, княгине, послухай мене! — просив Українець.

— Говори! — прошептала Таранков.

— Тільки в чотири очі сповім сю тайну — відповів збіглець, — я молю Вас, щоб Ви не скорше ступили на корабель, чим мене не переслухаєте!

Ще хвилюк вагалась княгиня, та відтак побачивши, що Орлов на все те зі злостию дивить ся, ступила на поклад корабля.

— Я прошу Вас сюди, — добродій Ясенко! — промовила до Українця.

Ясенко вагав ся.

— Можете мені сю тайну оповісти — сказала вдруге княгиня.

Та Ясенко таки ще хитав ся. Скоро однак і Орлов став його наглити, тоді вступив він на княгинине судно та й тепер еще протягав ся.

— Сядьте коло мене — просила Таранков.

— Ясенко послухав.

— Яке в Вас до мене діло? — спитала княгиня.

— Полишіть судно, на Бога сьвятого — благав молодий чоловік.

— Длячого?

— Зрада Вам грозить!

— Чи-ж то можливе? Чей-же Орлов, мій друг, заприсяг мені в Росії пособляти!

— Він Вас хоче, княгине, приманити в сильця! — процідив крізь зуби сполоханий Ясенко.

— О! знаю я того Орлова! Молю Вас, покиньте чим-скорше зрадливе судно!

— Тепер вже не час; — відповіла княгиня Таранков — судно вже відплило від берега; я таки думаю, що Ви на сю справу дивитесь за темно!

— Зіскочте, княгине, з покладу — просив неспинно Ясенко — я стану Вам товаришем, уратую й приверну до вітчизни.

Княгиня Таранков потрясла сребряними кучерями, а коли вже і Орлов, що до тепер не зважав на розмогу обоїх, звернув ся до княгині, тоді вже Ясенко побачив, що всі його захо-

ди — даремні труди, пуста надія. Стемніле око вказувало на душевну борбу титанів у серці, а кілька разів зиркнув на воєнну статть гр. Орлова, очи його жаріли диким вогнем.

Серед того судно з княгинею зблизилось до адміралського корабля. Йому в привіт загреміло з грудий жовнірів і моряків голосне — славно! Ясенко тоді наче-б зі сну пробудився. Піклуючись долею княгині мірив він очима ненавистного графа, що невпинно бавивсь з княгинею. Здавлялось йому, що бачить у його зірницях сей прилестний промінь, що проявляється тільки у лиса, коли засідаєсь на необачні качки, що виходять на беріг ставу. Хотів навіть тепер недалеко адміральського корабля кинутись в воду, щоби оминути грізну погибіль: але один тільки погляд на гарну, несподіваючусь зради княгиню, справив те, що він покинув сі небезпечні мрії.

Тепер прирік остатись при ній, щоби її боронити в хвилі, коли того буде потреба.

— Гурра! — залунало в сій хвилі з тисяч гудий на кораблях.

— Хай живе будуча цариця Росії! гомоніло скрізь по берегах.

Таранков почервонілась з радости, а в хвилі, коли Орлов подав їй рамя, щоби її впровадити на поклад свого адміралського корабля, уважалась найщасливішою в життю і мріла про будучий престол.

В товаристві вірного Ясенка ввійшла вона на поклад корабля. Моряки з тріумфом обступили княгиню, офіцери витали її найсердечнійше, а пушки іграли сьвяточно.

Жичливе до сеї пори лице Орлова нечаяно тепер змінилось. Грізно поглянув він на гостей.

— В імени цариці! — крикнув громовим голосом — уважаю княгиню Таранков і її товариша за моїх в'язнів!

В сій хвилі замовкли веселі оклики корабельної залоги. Офіцери окружили княгиню і напів-омлілу завели до тюрми.

Ясенко хотів подати їй поміч.

— Огидна зрада! — закричав громким голосом і як стій хвativ за пістоля.

— Падлюко! — заревів він до Орлова — і що-ж ти зробив?!...

Та заким зміг випалити з пістоляти, повалили його на землю, сильно звязали й заковали в кайдани.

Так скінчилось незвичайне торжество в Ліворні.

Що-ж допомогло, що місто піднесло протест?

Орлов підніс якор і хвиля пізнійше — а фльота плила по розбурханім морю.

Нещаслива княгиня Таранков висіла в Петербурзі і ставилась сейчас перед своїм непримиримим ворогом, царицею Катериною.

Думна приняла цариця суперницю.

— Що ти за одна? — спитала княгиню.

— Княгиня Єлисавета Таранков — відповіла ї смертельно поблідла.

— Я є старша дочка цариці Єлисавети та графа Алексія Разумовського, з котрим вона по волі ї повинчала ся. Мати вислала мене за границю ще в четвертім році житя, щоб оминути грізну небезпеку яка мені грозила на той час. Коли мені вже було 13 літ, тоді моя мати померла. Та перед смертию постаралась про те, що я тепер без труда докажу правне наслідство престола.

— Де-ж твої папери? — спитала прилестним голосом цариця, неначе зраділа ї бажала їх оглянути.

— Папери в руках мого судженого, князя Фердинанда фон Лімбург-Стирум, — з трепетом сказала княгиня.

Гірка розпука проявилась на суворім лиці цариці.

Мимо того силувалась вона надати лицю ласкавий вираз.

— Ходить мені о те — промовила Катерина — щоби я могла оглянути сі папери.

— Чи не могла-б ти в тій справі вислати письмо до свого суджегого?

Княгиня з схотою прирікла дістати папери в князя; а коли-б то не вдало ся, то хотяй би ї відпис сих старих документів, щоб не вважалась обманницею.

— На ніщо не здадуть ся відписи — перебила цариця — мені треба таки самих паперів, бо ся справа — не абиякого значіня.

І сего не відказала Таранков, відтак упала до ніг цариці й просила лучшої вязниці.

— Добре, добре дитино — промовила цариця і в сій хвилі війшли посіпаки, щоб забрати з собою бранку.

Ще довго проходжувалась цариця сюди й туди у своїй палаті. Журба хмарою повисла над єї забуреним чолом і зі злости затискала п'ястуки. — Гарна, гарна — белемділа до себе

— гарнійша чим сподівала-сь. Коли-б узріли її мої дворяни, тої й кінця не було-б заговорам.

В самій річі подібна до попередньої цариці, она тому й мусить погибати!

Таке моталось в душі цариці, а бідна Таранков нічого й не сподівалась. Бо й чого-ж їй кращого сподіватись, наколи цариця — непримирений ворог. Смерть певна... а Орлов до численних ордерів дістав ще один — огидної зради!... хитрість, підступ і зрада, се ідеї у Росії, без кортих ні крок вперед!

На могилі зради — зродивсь тріумф — а його дитиною — могила, що отворилась перед одною, невинною й чесною душею!...

II.

НА СИБІР!...

В 1777. році в Березові, місті північно-західного Сибіру незвичайний рух. На день 1. грудня заповіджено присилку каравани засланників, що що-хвиля мала показатись перед містом.

Вкінці залунав гомін: Йдуть, йдуть! Всі поспішали перед-місто, щоби привитати похід. Крізь великий гостинець, що провадить з Єкагеринобурга через Ураль до Березова, порушалась звільна якась то довжезна змिया, котру раз враз прикривав туман походу.

Мале містечко, що його деревляні хати мов крамниці серед людности місто, тепер наче-б завмерло. Слабі жінчини й діти, що рідко коли полишають місто, тепер біжать в сторону походу з кошами на раменах, щоб подати поживу нещасним чужинцям, котрим з голоду і утоми завмирав голос у грудях. Старі й діти, бідні й багаті зібрались тепер в одну громаду.

Вкінці можна було розпізнати вже передну, козацьку сторожу, а за нею на конях і піших засланників.

В ті часи судьба сибірського засланника була далеко сумнійша, чим тепер. Просторий й дикий Сибір нічим не ріжнив ся від сагарської пустині. Уряд нічого не журился долею засланників, заборонено навіть й розгазовувати ся Розпука серед снігової країни вже не одного загнала в передчасну могилу.

Пепереду на однім з караванних возів сидів молодий му-

щина. Його лице подібне до трупа, а одіж — мов-би боровся з царем пустині.

Його стать і черти лица вказували на нарід, з котрого лона він вийшов, на нарід, що ще сьогодні невтємно і надійно співає:

— Ще не вмерла Україна! —

Стемніле око пришелця різко виріжнилось від блідого лица, що на ній розлилась глибока туга й ніжко мелянхолічне чуте. Серед того, як товариші єго недолі з плачем протягали руки до женщин, що стояли з поживою недалеко каравани, він спокійно сидів на вязанці соломи і з погордою глядів на товпу.

— Чи не могла-б я також дечимсь прислужити ся? — нечаяно долетів до його ух жіночий голос.

Засланник задрожав й став оглядатись на всі боки.

По другій стороні воза стояла гарна женщина, а коло неї служаший, що держав в руках кіш поживління. Єї погляд звернув ся на него, а йому здавалось, що бачить в єї оці слезу. Лице його зачервонілось. По короткім ваганю пустивсь він до коша.

— Як Вам на імя? спитала його гарна женщина.

— Ясенко! — відповів Українець.

Женщина впялила свій зір на землю й не сьміла дальше розпитуватись його. По хвилі опритомніла;

— За щож Вас заслали? — спиталась вдруге.

— Осудили мене о зраду! — відповів Ясенко.

— Чим же Ви провинились супроти нашої держави?

— Нічим, рішучо нічим. Став я товаришем княгині Таранков, що є правною царицею Росії; де вона ділась, не знаю, та мене засуджено на засланє!...

— Нічого не понимаю — відповіла губернаторша і потрясла головою — та чоловік мій, що є губернатором, не відкажесь пояснити мені. От і зближаєсь на кони.

В сій хвили надлетів на бистрім кони широкоплечий їздець. Се й був губернатор Харков. З сурового лица пробибалась добродушність, а притім й рідка безсторонність.

— І ти тут Алексієвно! — сердечно промовив їздець.

Пострівай, серце Петровичу! — відповіла губернаторша.

— Сей добродій називаєсь Ясенко. Єсть Українцем, а наш клімат передвчасно зажене його в могилу. В тебе тепер не має писаря. От розваж і прийми Ясенка!

Харков зиркнув на жінку й невдоволений потряс головою.

— Не можу того зробити, моя Алексієвно; в мене наказ. Губернаторша скривилась мов середа на п'ятницю.

— Чи-ж ти не обіцяв мені! — відказала в горячці, — перше, чим я прийшла з тобою в сю дику країну, що всі мої бажання будуть для тебе сьвятими. — Добре, потреба писаря; Ясенко мусить ним стати.

Рад-нерад пристав на се Харков.

— З любови до тебе рішаюсь на се. Слуга хай відведе його у мою палату, де-б оглянув його домашній лікар.

То сказав і пімчав ся стрілою в иньшу сторону. Його слуга Княк взяв Ясенка під боки і запровадив до Березова. Алексієвна йшла з кошем рівно з засланнями і подавала їм з його поживу.

* * *

Кілька годин пізнійше ціла каравана пустилась в дорогу. В безлюдній пустини, далеко від Божого сьвіта, — тут судилось остати засланням. Та Ясенко оставсь за прибочного писаря в губернаторській палаті. Кілька тижнів пізнійше доля його далеко поправилась, тим більше, що й Алексієвна милосердилась над його судьбою.

Та й сам губернатор все більше й більше приноровлявсь до свого писаря, бо був йому в великій пригоді: часто-густо просив його губернатора на карти що не обійшлось без духовного отця.

Та одної неділі веліла прикликати Алексієвна до себе Ясенка.

— Дорогий серцю Ясенко! — сумно сказала до його, — звіщаю Вам нераду новину.

— Піп наш дізнав ся, що Ви Українець, просив мого мужа, чи-б не схотів присилувати Вас, аби Ви забули про свій народ. Чи годитесь в серці на таке діло?

Грім з ясного неба не проразив би так дуже Ясенка...

Най Бог боронить і заступить мене; і смерть не страшнійша чим здрада!..

Не жити-б мені вже на сьвіті, коли-б я покинув Неньку — Україну!...

* * *

Алексієвна Харков склонила голову.

— А я й сподівалась такого від Вас, — по хвилині думання сказала, — се тішить мене й я радію тому, що в Вас чесне серце не спідлене!.. Наша палата вже не для Вас; за хвилину мусяте кидати її. Від мужа дізнала ся, що розказ звучить, щоб Вас заслати в сніги! А розказ се царське слово, не жити вже тому на світі, хто-б зваживсь знехтувати царський указ. Та не такий чорт страшний, як його малюють. В нас є сани подібні до хати. І кімната в них порядочна, і твердинею стануть в нещастю. Сим саням судилось виконати указ; вони завезуть Вас в сніги. Дістанете порох, кулі і рушницю. Та Всевишній заплатить Вам!

Ви мені матір'ю, бідній сиротині. Ваше слово злегчало мені журбу.

— Бог з Вами — сказала Алексіївна.

Се остатні слова, що она сказала Ясенкови.

Піднялась з місця й полишила кімнату.

* * *

Кілька хвилин пізніше мчались санки по безмежнім просторі, що далеко-далеко тягнувся за Березовом.

Санки, на яких Ясенко пустивсь в снігове море, були старанно уряджені. Збиті з дубини мали тільки одно віконце, та й те огорожене на вні кратами. На стінах висіла зброя, коло неї в рогах порох та кулі. Дійсно, всьо було в нутрі, чого-б душа засланника й не забажала.

Та й поживління було чимало. Алексіївна, наче рідна мати, піклувалась долею Ясенка. В куті скрині поставила пів бочки вина, а хліба й ковбас без ліку. Та душа Ясенка надмірно скорбіла, серце його краялось з розпуки, коли санки по тригодинній дорозі пристанули серед ледів. Коні з візником, відпряжені від санок, стрілою пімчались до міста.

Скоро тільки утих гомін кінських копит, забрав ся Ясенко до діла. Найперш старав ся розвідати околицю, серед якої сам опинив ся.

Вітворив дверці, що з середини щільно примикались гакком, і зворушений вийшов зі саний.

Коли вперве поглянув на сю дику країну, то волосе стало дубом на голові. Околиця далеко-далеко страшніша, чим він міг сподівати ся. З землі, високо критої снігами, сторчали ялиці й височезні дуби, що своїми верхами досягали зірниць. Недалеко почув він, як вовки-сіроманці витягали переразливими голосами серед нічної тишини.

Що тикаєсь поживи, то переконав ся, що з вовків й медведів не багато хісна. Коли-б отже губернаторша забула за нього, тоді нужда й голод загостили-б до його.

Вискочив зі саний, зачинив двері, щоб тепло не втікало з кімнати, і вибравсь на прохід в сибірські околиці.

Та як тільки почув, що вовки недалеко, тоді давай втікати до дому. В сій хвилі от тут коло його озвались грізні голоси голодних сибірських звіврюк. Ще не встиг замкнути ся у своїй кімнаті, — а вовки вже й перевітрили його. Громадно обступили замкнені санки і ждали з надією на добич.

Та як довго блестіло на дворі денне світло, ні один з них не зблизив ся до саний; коли-ж темна ніч розп'яла свої крила, тоді вже й при санях став оживлений ярмарок. Голодні вовки обнюхували санки, щоб якнебудь дістати ся в нутро.

Ясенко нарядив рушницю. Як тільки перший гайдамака впхав свій ніс крізь крати вікна — тоді упав вистріл.

Звіврюка повалилась на землю й стала жалісно вити.

Сейчас обскочили його товариші-вовки і Ясенко побачив, що вони доїдають вже раненого товариша.

Вдруге нарядив рушницю та отворив вікно. Тепер бачив мов на тарілці ціле стадо жерлюк, що люто мотолошились над покійною душею, однак ні одного не міг взяти на ціль, бо крати стояли для него перешкодою.

Майже через пів години товпились вовки над кістками небіщика, відтак знова почалась давня історія: Знов стали обнюхувати, знов закипіло коло санок. Дехто навіть пробував драпатись по стінах і з сильним риком торкали санки. Коли-ж переконали ся, що стіна саний се сильна твердиня й не конче здорова на їх зуби, дали спокій заклятій скрини. Лиш здалека кружляли довкола санок.

Нагло случилось щось між вовками; заревіли жалісно й дали драпака.

Ясенко слухає... Думки у серцю ходором ходять. Надіявся стрільців, що їх мали звабити вовки. І справді почув він тяжкий хід. Небаром щось сильно гуркнуло в скринку.

Стрільці! — подумав і вже хотів вийти, та нечаяно сполохавсь голосним мурликанєм.

Вовки уступились медведям, що також немало страху нагнали Ясенкови.

Знов нюхають... Довго обзирали дивний будинок, а від-

так гайда до роботи. Як довгий всадивсь медвідь на сани і от от і переверне ся з ними.

Непрошені гості не покидають діла. В надії, що скринка зі споду отверта, висиялись конче перекинути її коміть. Спершу не втинали, та спільними силами звернули сани. З тріскотом звалилась скриня на землю. Медведі стали драпати по дні. Даремні їх труди, пуста надія; скринка сильно обкована залізом.

Серед того Ясенко безпечно сидів в кімнаті. Думки його, мов павутиня ранньої осени, снувались по полях і лугах, по лісах і дібровах, повзали по холодній землі, чіпляли ся листя дрімучих дерев, або вчаровані чаром тихої ночі гнали геть там аж до зірок й ще далше на... Україну.

Знов стали медведі сувати санками, знов тріск і грюхит, — а скриня знова на санках.

Тихо мев в гробі... З нетерплячкою ждав Ясенко нового приступу, бо чув сарака, що в медведів якийсь там діло коло дишля санок. Знечевя заворушились санки, потряслись сюди й туди і пустились стрілою гнати по снігах.

Не знаєм і не знати-мемо ніколи, який кострубатий страх присів на Ясенка.

Медведі хватили за посторонки і давай бічи з санками у бір. Ясенко в буді маячив про те, що може з того скоїтись. Думки його позлітались мов голуби. Тепер вже йому не жити. Губернаторша зблудивши з слідів, ніяк не могла-б йому пособляти. Тепер лиш Бог йому батько, а сибірська земляця — мачухою.

Думав, що криком настрашить звірюк, та се так не стало ся! Чим дужше кликав; тим більше збігалось. Розпука збільшала-росла. Вже рішив ся скочити зі своїх саний і око в око змірятись з ворогом, та сани саме тоді стали.

Не в смак було вуйкам тягнути здоровезну скриню і стали в сотне обнюхувати всі кути. Та неохота рішила. Непорадні старці покинули сани.

Та не тому кінець. Здалека почув Ясенко, що медведів слід в слід стежили вовки й тільки того чекали, щоби ті покинули сани.

Страшнійшої ночі ще з роду не бачив. Та одно його втішало, що сани стоять на місци, тому закликав ся в душі повідпинати шнури.

Заки сонце зійде, роса очи виїсть. Нїм день прокинувся

з просоня, не один раз ставало в него волосе дубом.

Гаркіт, ревіне й шелест не вмовкав, доки сонце не явилось на сході й не розігнало пільму та Ясенковий страх.

IV.

НОВІ ПРИГОДИ.

Сейчас покинув Ясенко тюрму. Характер околиці в нічім не змінив ся, тільки ліс ставав декуди густійшим. З могутних конарів звисали леди, а довкола саний виднів слід медведів. Мабуть були се неабиякі медведі, бо сліди їх ніг рівнялись тарільці.

Ясенко відняв сейчас посторонки, рішив ся піти на прохід, вилізти на найвисший дубочак та глянути довкола. Щоб стало безпечнійше, взяв з собою рушницю.

Не довго шукав Ясенко за дубом. Кількадесять кроків на ліво й вже сидить на голові царя. Як далеко закинув оком, нічого не бачив лиш сніг та сніг. Нігде дим не зраджував людського житя, нічийого голосу не чув на пустині. В розпуці став назад злізати. Вже досягав ногою землі, та нечайно глянув на сани. І дивне диво! Медвідь мов грім, силував ся всадитись в нутро скрині крізь отворені двері.

Тяжко й представити собі, як дуже сполохавсь Ясенко.

Що-ж йому почати? Чи може, щоб не статись жертвою сибірського медведя, вернути назад на вершок і тут живцем замерзнути? Та щаслива думка стрельнула у його. Рішив поборотись з могучим тираном. В мить ока зісунув ся з дуба, хватив рушницю, обізрів пістолі і скочив в бік за санки. А медвідь втаборивсь вже на сани і розсївсь наче староста. Ясенко вдарив рушницею до дверей. На хвилю все замовчало, аж опісля сунесь медвідь з середини.

Здоровезний був собі парубяка, котрого сибірські стрільці охрестили »старим хлопчиною«. Зустрінувшись з господарем дому, засьміявсь з його перестрахи й вищурих йому два ряди клеваків. Грубяка нівроку не міг перепхатись крізь двері. З тої хвилі старавсь покористати засланник, щоб здоровим горохом почастувати »вуйка«. (Гуцули зовуть медведя »вуйком«). По короткім думаню сипнув ним з рушниці в самий вуйковий рот. Здаєсь, не в смак був »вуйкови« горох, стиснув зубами й цілим тілом кинувсь на суперника. Ясенко подав ся в зад і насипав знов рушницю. Заки зміг упоратись, медвідь

знісва прийшов до себе. В друге загреміла рушниця і медвідь повалив ся на землю. Горох - куля вбилась йому через око до мозку.

Витязь відсунув тіло медведя й радіючи ввійшов до нутра, щоб розглянутись, як погосподарив медвідь.

В нутрі ціла пустиня. Медвідь поїв все, що було в скрині, а що не вмістилось, то поперевертав. Лиш одно втішало його, що »вуйко« заплатить за шкоду ідеальною шинкою. Урядив на борзії осередє хати і вийшов на поле, щоби зняти кожу з медведя. Розпалив опісля огонь, всадив медвежу литку і впік мов кухар. Нім вечір наспів, заосмотривсь Ясенко в печеню. Тому вернув до своєї твердині, зачинив ся, як слід. та ждав нової пригоди.

Чей знав, що, доки вкриваєсь в санках, про небезпеку ніщо й говорити. Недалекий рик зголоднілих вовків не багато наганяв йому страху. Пороскидані кістки убитого медведя тріщали мов пліт в зубах сіроманців. Що не взяв Ясенко, те осталося вовкам. Ясенко розтягнув ся як довгий на ліжку і силував ся заснути, та дарма. Полева сцена змінялась що хвилі.

Скільки зблизилось вовків до саний, тому Ясенко не знав і ліку. Сильно броїли хижі краяни, аж доки зоря не погасла на небі. Тоді вже здрімав ся засланник-сарака

Покріпившись на тілі прокинув ся десь аж під полудне. Відправив молитву, добув з кишені образець, а вглубившись в його душею, процідив крізь зуби до себе:

— Нещасна княгине, як доля нехтує тобою!... Може вже й забула про все, та я довго-довженько тут страдати-му в сім Сибірі!... Таке скрізь лучаєсь в житю! За правду — горе, за зраду — ордери. Що ти правдива російська цариця, тому й горе-лихо злетіло на тебе. Та смерть в усьому рішає!

Таке мрілось ввесь час в голові Ясенкови. Цілий потону в задумі й розважав оплакану долю. Але згадка про Алексієвну додавала йому духа.

Серед того підняв ся він зі свого ліжка, щоби на вид волі прорвати кайдани вольнодумних мрій. Привчений вчора зачинив двері, оббігав довкола саний та розгрівав замерзлі сугуби.

Та не довго тішивсь тим рухом. Як грім три вовки звалились до саний і Ясенкови ледви стало часу схоронитись з житем. Та не стало часу дістатись до нутра, тому скочив на

верх і хватив рушницю. Ще нещасте хотіло, що вовки скликали притім братів-товаришів і всі разом стали облягати Ясенка.

Проводир громади величезний жерлюка сьміло пробував вискочити на скринку. Вже поклав передні лапи на верх саний, та Ясенко так щиро почастував його кольбою по голові, що сей з болю повалився на сніг.

Цікаве видовище представилось його очам. Оба вовки в надії, що їх проводир вже не жиє, кинулись з ревом на него. Однак надія завела їх. Скоро тільки проголошений почув в своїй шкірі зуби приятелів, зірвався нагло з землі. З пімсти за се зачерепив зубами одного вовчиска за карк і став ним так заїло шамотати об землю, що сарака ледви видерсь живим. Так само розмовивсь і з другим. Покинули оба Ясенка і побігли сьвітами. Тепер лишивсь тільки один. Кроваво-хищим оком споглянув на Ясенка. Сей рушницю держав обережно, бо чув від стрільців, що вовк перейде лиса. Тепер переконався, що слова стрільців мають слушність. Він видів, що вовк наче тішить ся з того, що вся добича дістанесь йому одному.

Тут належить згадати, що сибірські вовки далеко не такі як наші. І сила в них незвичайна і підступом користують ся. Ясно-сиве волосє відріжняє його від нашого. Тому й борба з ним — то не переливки.

Ясенко наложив у рушницю. З його очий жевріла жадо-ба борби. Хто вже раз попик ся, той й на лід буде дути. Грізна небезпека вляла в него відваги.

Міжтим вовк кружляє й кружляє й шукає нагоди, щоб скочити на сани. Нараз причаїв ся. Сліпаки мов грань спозирали в гору; з огороженої зубами пащі перевісивсь предовгий язик. Його боки, мов ковальський міх, заломлювались то знов надувались — знак, що голодний.

Скоро тільки Ясенко наміривсь до него з рушницею, мов на команду зірвався на рівні ноги й давай дальше кружляти.

Вкінці шибнула Ясенкови щаслива думка. Поклавсь на поперек на сани і наложив рушницю. Хвиля тишини — і мов лев на пустині кинувсь вовчиско на сани.

Підступ удав ся.

Мов опарений відскочив вовк назад, бо Ясенко почастував його по козацьки з рушниці. Заревів раз другий і мертвий повалив ся на сніг.

— Славно! — озвався хтось в сій хвили могутним голо-
сом. Ясенко набивав рушницю, а коли поглянув за себе, по-
бачив стрільця в соболевім плащі, що саме тоді виходив з-за
дерева, де недавно перед тим стояв укритий.

— Славетно стрільнув! — озвав ся вдруге стрілець і че-
ще просто Ясенкови на стрічу. Ясенко скочив з санок і собі
пігнався до стрільця.

— Я звусь Шувалов — сказав стрілець і простяг руку до
Українця, — в Росії вважав ся графом, та тут все те є злиш-
ним.

— Чи се засланник, як і я? — спрохав в графа Ясенко і
позвав себе по імені.

— Сибір за провину! — засопів Шувалов. — Пятнайцять
літо з верхом добігає, як ся пустиня мені вітчиною. Вже й га-
разд тут розгосподаривсь і взяв за подругу Куму з Самоедів.
Моя домівля звідси п'ять верств. Коли не пожалієте труду і не
згордите моїми порогами, рад буду за се вам на віки. — Ясен-
ко не дав ся довго просити. Хвилина опісля й оба були вже
в дорозі. Через добру годину бродили по снігах, аж вкінці
добились до великої ріки, що її бурні филі несли криги
леду.

— От вже й Об — промовив Шувалов.

— Одинока се моя відрада. Його риби пожива мені й
дружині, коли рени втікають в полудень, а качки й гуси стра-
хають ся півночи.

Ще довго йшли берегами ріки, відтак скрутили в яличний
лісок, аж вкінці досягли хутір, що скривавсь між лісом від си-
бірських вітрів. А хата Шувалова така, що й вікна в землю
повгрузали, так він кілочками пообгороджував, щоб свинота
не повибивала.

— Отсе й моя палата — проїдив крізь зуби Шувалов і
стримував величезного пса, що недалеко воріт вилежував ся
під шопою. Саме тоді отворили ся двері, а крізь них вигляну-
ла жіноча голова. Черти її лиця були уміренні та скіснені очі
й воронячий ніс зраджували її монгольське плем'я!

— Камо! — залунав голос Шувалова — се гість-засланник,
як і я!

— Здоров був! — пробелькотіла жінщина й протягла Я-
сенкови руку. Опісля чистим російським нарічем попросила
його, щоб зайшов в середину.

Нутро хати й комнати було чисте й приємне, а коли Кама

принесла чаю, то Ясенко чув ся наче в Україні.

Кама з Самоедів пристрасно привязалась до Шувалова. Нічого сьвятійшого не було в неї над його слово. Коли упоралась вже коло гостей, стала дальше плести рибацьку сіть.

— Як же-ж припав вам до вподоби мій хутір? — спитав Шувалов усміхаючись до Ясенка.

— Чи вже-ж би був недогідний?

— Хорони Боже! — відповів Ясенко.

— Ся хата похоронила всі згадки моєї минувшини! сказав тужливо Шувалов.

— Сли воля, послушайте, я розкажу: був я ад'ютантом нещасливого Петра, царя всієї Росії, що його як звісно, тиран-Катерина, хоть був єї мужем, веліла убити. Вірно служив я царю, а ся вірність загнала мене в Сирір!... Ах, сей проклятий Орлов! До віку того не забуду, як вдер ся він до тюрми царя; до віку звеніти-ме мені в ухах жебручий голос царя о поміч! Ах! як я нічим не міг прислужитись йому, бо за собою засунув подвої (засуви).

— І я з вами серцем можу закликати: о сей Орлов! і земля його носить на собі! — грімко перебив графови Ясенко і люто затиснув п'ястуки.

— Тепер вже черга й на вас! — промовив граф з нетерплячкою — скажіть що й про ваше жите!

Ясенко все переказав, що доси перебув в житю, а Шувалов потряс лише головою.

— Нещаслива Росіє! — зітхнув на кінець, наколи Ясенко скінчив оповідати. — Коли-ж покінчать ся тоті тиранства, коли вже вдарить година твого спасеня? Що подумає народ, коли історія подасть йому такі приміри його державців! Щоб зберігти свободу, кинесь в обійми драконства!

Так гуторили оба засланняки і не чулись, що ніч давно перед ними. Серед того Кама заходилась коло сітки і пильно слухала розмови. Вкінци вповістив граф, що час вже спочити. Впровадив гостя до малої кімнати, де були розстелені медвежі шуби. Тут проспав ся Ясенко далеко солодше, чим передше на своїх санях.

V.

ОБА ПРИЯТЕЛІ.

Слідуючого дня, коли тільки справились з чаєм, що його

подавала їм Кама, повандрували оба засланники до саний, щоб їх як мож найблизше притягнути до оселі. Шувалову стрілила щаслива думка, ловити рени, запрягати до саний та вживати їх місто коний. — Коли схочемо колись пуститись на далекі лови, тоді санки стануть нам в потребі, щоб привезти на них повно мяса та шкіри — промовив граф до Ясенка.

— На наших санках об'їдемо Об, тихцем виїдемо з Сибіру та разом підемо в Норвегію.

Ся сьмілива гадка вразила Ясенка.

— А що-ж станесь з Камою? — поспитав він Шувалова.

— Кама піде вслід за нами — холоднокровно відповів граф — піде за нами в край далекий і пригодить ся нам в нашім життю, щоб порозумітись з людьми її племені. А щоб ви знали, я повім вам, яким чином зжив ся я з Камою. Сім літ тому назад, як гонив я медведя, котрого нечаяно пострілив в голову. Застав я його серед дебрі, де поклавсь ослонений скалами. Стрілив в друге — хибив... Розлючений звір кинув ся на мене. В тій хвилі, самоту надію поклав я на свій кинджал.

Страшна була борба — вкінці поваливсь я нежитимий на землю. Коли прокинув ся, узрів я дівчину, що недалеко від мене пасла рени. Ніколи не забуду, як вона заходилась коло мене. Між скалами й обривами, де недавно перед тим царював медвідь, услала мені безпечне ліжечко. Що дня приходила з своїми ренами та що день жалілась перед мною, що не може взяти мене до своєї осади, бо уряд смертю карати-ме того, хто би у чімнебудь зносив ся з засланниками.

— Рани скоро згоїлись, а я міг вертати до хати. Та Кама не покидала мене; минув рік, а ми вже й повінчались з собою. В сім ділі пособляла губернаторша. — Тож і ви знаєте Алексієвну? — з зачудованєм закликав Ясенко.

— Ще й як — відповів граф. — Похмурного дня виїхала Кама, а з нею підплачений православний піп. Тайком без шуму ми й повінчались...

Добру хвилю йшли оба засланники разом і весь час не говорили до себе ні словечка.

Знечевя перервав Ясенко мовчане:

— Алексієвна Харков, знають, характерна женщина.

— І справді — сказав граф — се тип неабиякої людини...

— Ах, до сто чортів, деж діли ся сани? Ми повинні їх вже давно надибати, а тут за ними й слід загинув.

І Ясенко побачив, що санок ніт.

Коли стали на місци, побачили сліди кінських копит — знак, що сани від'їхали.

Тепер нічого нам робити — тихим голосом промовив Шувалов — як тільки, що сили гонити до Березова й оповістити про се Алексієвну, а вона — добра мати — в сьому й попиклуєсь.

Ясенко пристав на се і оба пустились за слідом санок. Вскорі забіліли перед їх очима дерев'яні хутори сибірського Березова. По дорозі вступимо до заїздного дому, щоб в дечому розвідатись про жите в городі, що, мов місяць на небі, раз-враз зміняло ся.

В великій, обкурений, сибірській баштарні стрінули вони одну душу. Се був Самоеда — чоловік недбалий, а головою сягав аж під стелю. Очи в його жевріли гнівом і лестию, в його душі ховався хитрий звір.

На вид Самоеди граф наче не той... Лице його посоловилось й з борбою у серці приступив до розмови.

Самоедський накорінок усміхнувся із злобою, та відповіді від нього не було ніякої; в сій хвилі вийшов з закуреної хати, сів, мов в огню, на маленькі санки та пімчав, мов вовк, серед снігів.

— Дійсне прокляте! — сказав Росиянин — по що мені було до него обзиватись. Він суперничав зі мною о Каму і лиш далекий хутір спас мене від його стрічи.

Ясенко що сили потішав приятеля і вмовляв в його, будь-то Самоеда не квапить ся йому шкодити.

— Хай буде як найлучше! — grimнув зажурений граф і звернувся до господаря, що сам колись був заслаником.

— Що чувать в вас нового? — спитав господаря.

— Богато, багато, любий батечку — відповів не надумуючись господар. — Два тижні минає, як в нас в Березові обернулось все до гори корінем. Приїхав новий губернатор, а старий, бачте, в дорозі до Петербурга, щоб здати справу зі своїх діл. Ходить чутка, що для нього зладжений там вже стричок... Оба засланники при сих словах змірились очима від ніг до голови.

— А деж обертаєсь сама губернаторша? спитав Ясенко господаря.

— Остала в Березові — відповів господар.

— Уряд лякав ся, щоб, крий Боже, Харков не втік в дізі, от тому здержали його жінку.

— Нещасна офіра! зітхнув Ясенко й потонув в глибокій задумі.

— І справді нещасна! відповів господар. В цілім Березові не найдесь ні одної душі, щоб не боліла з її нещастя. Та батечки! Знають ви сибірські засланники...?

— Так дійсно! — в один голос загомоніли засланники.

— Новий губернатор велів оголосити, щоб ніхто з заслаників і ногою не сьмів ступити до Березова. Бережіть ся, щоб ви не впали в сильця.

Ся вість дуже вразила обох заслаників, та тим більше, що стрінулись з Самоедою Харруком.

Оба завели раду, за що їм брати ся.

— Скорше, чим потому в сніговому морю, мушу конче бачитись з Алексієвною — рішучо промовив Ясенко.

— Та й я також хочу її подякувати, та й жаль мені безталанної жінки — озвав ся граф Шувалов. — Та добре говорити: »Мушу видітись«, так спитаю вас, яким чином? З кожною хвилиною нашого зволіканя росте — довжає нам меч над головами, а небезпека таки нам на карку!

— Та годить ся порадитись і нашого господаря.

Що-ж батьку — закликав Шувалов на господаря, що стояв в куті великої баштарні, — ходи батьку, не пора тобі нас лякатись!...

Чемний Сибіряк прибрив до Шувалова.

— От тобі десять рублів — примовив до него граф, — коли приведеш от тут Алексієвну.

Гесподар довго багав ся та сила золота взяла верх.

— Пострівайте! — сказав, натягнув шапку і вийшов з хати.

* * *

В сибірському морю нікому й не снилось стеречи бувало каторжника. Ніяково було звідтам і втікати, бо крила чорного орла, (чорний орел — знамя російського уряду). сягали аж по Комчатку!... Рідко вдалось втікнути каторжникови спід здоровезного російського кнута! Декотрі сьмільчаки гинули серед снігів, не один попавсь в руки дикарів, багато — багато половлено назад.

Тільки в товаристві купецької каравани спасавсь збіглець перед погонєю. Та надибати каравану в Сибіри річ не легка. З каторги не пустять, гостинці засипані снігами.

Алексієвна Харков, хоть муж був засуджений, все таки

вживала вольної свободи, а коли господар оповів її про все, закинулась плащем і готова в дорогу...

— А чи відають про те, що тут набалагурилось? — спитала цікаво господаря.

— Все знають, ніяка тут гайна! — прошептів старий Сибіряк.

VI.

НОВИЙ ГУБЕРНАТОР.

Кілька хвиль відтак стояла Алексієвна Харков в хаті господаря.

— Славити Бога, що в вас душа ще телепає ся! — промовила до Ясенка, що з вдякою поцілував її руку. — Вчора пійшла чутка, що ви вже між мертвими. Тай коло мене не гаразд, знать провалюсь під тягаром горя!...

— В Бозі надія! відповів Ясенко.

— Подайтесь до нас — сказав Шувалов — моя Кама стане вам за рідну сестру.

Алексієвна жалко усьміхнулась.

— Те вельми пошкодило-б мойому мужеві. Ах, оставив мене серед горя й злиднів. Плачу що дня — плачу що години, бо жаль, жаль, панове, ваги не знає!..

— Як же-ж прихиляєсь до вас новий губернатор — спитав її Ясенко.

— Нічого... ввійде... та все таки мені не в смак. Імя йому Шарабов.

— Ого!.. — закричав Шувалов — се тота пгичка, що її Орлов витягнув з багна. Ще мов нині стоїть перед моїми очима один з рідні рабів — Шарабович, що в чині під'офіцира стеріг нещасного царя.

— Утікайте від нього мов прокаженого!..

— Ах, не мені гсворити про отсего Шарабова, я знаю його, що се за цввірінок!.. з натиском сказала губернаторша.

Серед того збирались до відходу.

— Ходіть за нами — просив Ясенко — будем вас наче дитину леліяти по руках... — Бог сьвідком! Не можна — відмовила з жалем — коли-б показалась потреба покидати Березів, тоді отся старовина заведе мене у ваш хутір.

Старець при сих словах зняв кучму з сивої голови та чемно вклонив ся Алексієвні.

Алексієвна попращалась з засланиками, вклонилась їм ввічливо та вийшла з гостинниці.

Скорим кроком поспішала крізь темні, вузькі вулиці та вкінці добилась таки до дому. Перед неї вибігла налякана служка й оповістила єї, що в неї дома є новий губернатор і конечно бажає бачитись з панею.

Холодний вітер обвіяв Алексієвну. З гнівом затиснула сильно п'ястук і крізь зуби процїдила: — проклятий!..

Без вагання ввійшла до середини комнати. Широкоплечий мущина з сильно поморщеним лицем встав, як тільки ввійшла вона в світлицю, і з Юдським усміхом зближнєсь до неї.

— Недобрі вісти приношу для вас — з тяжким уклоном промовив губернатор: — ваш Харков втік!..

— Ах Боже! — закликала Алексієвна і зімліла впала на крісло.

По хвилі прийшла до себе.

— Як раз вернувсь один козак — на ніщо не зважаючи говорив Шарабов — і вповістив начальству, що Харков в дорозі втік спід їх сторожі. Прочі козаки пустились за збігцем, а один пімчавсь до Березова, щоб мені про все оповістити. І що-ж ви на те?...

Сувора вість так вразила нещасну, що з жалю закрила лице руками.

Шарабов приплівсь до губернаторші.

— На ніщо журитись — оповідає єї — як довго сидіти-муть в вашім Березові, й волос не випаде вам з голови.

Саме тоді надійшла служача.

— Якийсь Самоеда має діло до Вашого Величества пана губернатора.

— Нема в мене часу! — відповів губернатор.

— Те саме почулось йому й від мене, так ніяким чином не хоче вступитись — сказала до нього служача. — Глядїв за вами й у вашім домі, бо щось не дурного є в нього оповістити.

— Хай вйде! — сказав губернатор, призабувши на те, що він в чужім домі.

Хвиля мовчання і в дверях явивсь Самоеда.

— Як тебе хрестили? — питавсь Самоеди.

— Харрук! — загреміло в одвіт.

— Що в тебе за діло?

Вповіщаю покорно — каже Самоеда — що двох катор-

жників вештаєть ся по місті. Бачив я їх на свої очі і додумувався сейчас, що вони знають про лихого губернатора.

Алексієвна насторошила вуха.

— Нічого не понимаю! — відповів Шарабов — говори-ж мерщій, де саме отсі твої каторжники!

— В гостинниці — одвітив Харрук — не має в них відваги і хочять бачитись з старим губернатором.

— Що-ж се саме такі?

— Один є графом — одвітив Харрук — другого Бог сьвятий знає. Тогідь мав писати в нашого губернатора.

Ся вість не абияк заінтересувала Шарабова, отже каже Самоеді йти до свого мешканя, а скоро він сам прийде до нього і про все, як слід, розвідаєсь.

Се дуже врадувало Харрука, що отто його зрада має таку силу, що звертає на себе увагу губернатора. Вклонившись по пояс полишив комнату.

— Милостива пані! — звернувся тоді Шарабов до Алексієвної — простіть ради Бога, що напав на ваш дім. Ще раз благаю вас, не гордіть мною, бо серце моє до вас так і рветь ся!

Алексієвна, щоб довше здержати в себе губернатора, вдала, наче-б то справді зворушали її підлесні, губернаторські слова. В самім ділі було се більше чим підступ. Чим довше буде гуторити з Шарабом, тим більше часу буде в каторжників спасти ся.

Тому жичлива попросила єго, щоб сів ще часочок на крісло.

— І як же-ж здаєсь вам судьба мого мужа? ляконічно спитала губернатора.

— Справді, щоб не критись, скажу по щирости: Харков утік... утік перед смертю. Хоть се одно зробив по мудрому. В Петербурзі ждав його стричок!...

— Таж, бачте, чоловік невинний мов христаль, в задумі промовила Харков.

— Для каторжників був він вельми поблажливий, а се ви-стає, щоб повис у повітря. З хитрим усьміхом зирнув на Алексієвну і став дальше вести про своє діло:

— Ой знав я добре, яка йому буде заплата, тому й поучив його в дечім, ніж від'їхав; козаків нарочно розбив я в дві часті, щоб чуйно не берігли вашого мужа. І шож подумайте?...

По сій бесіді прихилилась Алексієвна дещо до Шарабо-

ва і тепер в дечім годилась із ним.

— Ах! повіла — в млі́ ока лишила-б я сей Березів! В кожного очи звертають ся на мене, несотворені річи плетуть о мені. Коли-б нагодив ся купець на мій хутір, тоді ніяка сила не вздержала-б мене у Березові.

Шарабов дещо призадумав ся...

— Я куплю в вас! — сказав по часочку — хоть знайте, начальство забирає все по каторжнику. Та ваш хутір опинить ся в моїх руках, от тоді й вратуєсь його перед начальством. Коли-б і ви самі щиро прихилились до мене, тоді ваша будучність в вас мов на долоні.

Алексієвна похитала головою.

— Не вже-ж в вас думка купити мій хутір?

— Десять тисяч рублів! — зверещав Шарабов.

— Гаразд, най буде!... сказала Алексієвна.

Така скоро згода не припала в смак губернаторови.

— Завтра пришлю гроші — промовив без надуми — а відтак ще довго пожиємо з собою. Алексієвна похитала головою, а тим дуже зрадив губернатор. Попращавсь з нею, відійшов домів.

Мов цвітка по бурі, так по тій стрічи лекше віддихнула Алексієвна.

— От і маєш! — прошепотів до себе — хотьби йти у каторги. Коли-б хоть скоро дістати сі гроші, тоді з Березовом попрощаюсь на віки. Старець заведе мене у Ясенків хутір, а що дальше буде... знає тільки Всевишній!...

VII.

ВТІКАЮТЬ!...

Вже осьмий день з того часу, як каторжники опинились в Березові. Стрільці непокоїлись судьбою Алексієвни, і кілька разів допитувались про неї. Колиж дізнались, що Алексієвна прихилиєсь до Шарабова, розсілась в їх серцях зневіра.

— Як би то сталось? — закликав Ясенко.

— Се всьо — брехня!... докинув граф. Скорше-б додуматись, що вона підходить тільки губернатора, щоб виконати се, що в неї в голові мотаєсь. Клянусь душею, що се тільки підступ, а про нас вона не забула!... Коли-б сталось, то все знати-мемо.

Пізно в вечір сидять вони у хуторі та гуторять живо й ве-

село. Коло печи сидить Кама і мотає веретеном рибацьку сітку.

Нечайно обіззавсь на подвір'ю пес.

Оба пірвали зі стіни зброю і митю оба опинились перед хатою. Втихомирили пса й стали підслухувати.

— Санки! — закричав граф — чую, як тріщать кости у ренів.

Що раз то ближше почували голос.

— Вистрілім з рушниці — закликав Ясенко — знать шукають за нами серед снігів!

Загреміли рушниці і відтак появились невеличкі санки, що їх тягли два сильні рени.

— Гого-о-в! закликав що сили візник.

— Ясенко й Шувалов! загремів граф.

— Гарзд! — загреміло в друге.

— То старець! — кликнув Ясенко — а особа, обвита на санках плащем, се ніхто иньший як Алексієвна!...

І справді так було, як повів Ясенко.

Санки загнались на подвір'є. Старець притримав рени, а оба засланики кинулись до саний.

— Вдяка Всевишньому, що вас бачу живими, сказала Алексієвна і подала руку обом каторжникам.

— В сьвітлиці про все розповім! —

Минуло кілька хвиль, а веселе товариство сиділо коло теплої печі. Самовар начав роботу, а горячий чайок розвязав у всіх язик.

— Харков погіб!... розпочала Алексієвна — а проклятуций Шарабов хоче зі мною вінчатись, щоб загарбати по мені майно!...

— Сказала я йому, що до завтра надумаюсь, а тут зі стариком і втікла до вас. От і все, що було в мене сказати. Щож тепер маю почати? Радше мені згинуту в сибірських каторгах, чим стати жінкою проклятого Шарабова!

— Славно! — відізвались каторжники, а ввічливий старець притакнув їх словом.

Довго радились вони, яким чином встеречись їм перед Шарабовим, та вкінці рада в раду урадили втікати...

Старець похвалив їхній замір.

— Коби тільки вдалось вам, нім зима надлетить, перебристи гори Ураль, а тоді ви вже на волі — промовив до них той старець. Тогобічні Самоеди — православний народ і сердеч-

но вгощать каторжників з рублями. Колиж завитає весна, тоді не тяжко добитись в Архангельск, а звідси парохомом в Норвегію.

По довгій дебаті згодились, щоб завтра пуститись в дорогу. Сердега-старець дав їм оба рени і всьо, що складалось на їх упряж. Незабаром найшлись і другі санки, а до кожних з них впряжено рена. Всю ніч вганялись каторжники коло хати, а як тільки погасла послідна зірка, двоє санок виїхало з невеличкого хутора. На перших санях присів Ясенко, коло него затулилась Алексієвна, а за ними мчались Шувалов і Кама. В дорогу поучив Ясенка в дечім старець. Вже сонце зішло високо на горизонті, а наші знакомі все мчать ся — летять. Північний-захід для них вказує напрям, а далекий Ураль гороїжить висше, чим хмари.

Їхати було не зле. Приємний воздух і невеличкий мороз не втомили зовсім бундючних звірят. Санки мчались стрілою, а за ними гонив кудлатий псиско.

Минула не одна година, проїхали не одну верству. На овиді закроїлось село. Мов заджумлене об'їхали його великим луком та знать все таки звітрили їх селяни, бо не в'їхали наші єще й з дві верстві, аж тут позаду них появилась погоня. Та каторжникам не впало се в очі.

Десь під полудне пристанули серед снігів. В околиці самі скелі, тільки мох де-не-де вкрив білі камені. От і пожива для ренів.

Найрадше заходилась коло них Кама. Випрягла, попугала і пустила на пашу. Каторжники стали вживати дещо руху.

Щоб прослідити сувору околицю видрапавсь Шувалов на найвисший вершок і поглянув з жалем на темні ліси, серед котрих пережив цілих десять літ.

Був би руздумував над людською недолею та темні точки серед білого снігу звернули на себе його увагу. Сейчас він спустив ся зі скали і пімчавсь в свою каравану.

З великим криком кинулась йому Кама на стрічу.

— Що то ось там черніє серед поля — спитав її Шувалов.

Кама поглянула на вказане місце і без думаня скричала на все горло.

— Погоня за нами!

— А кількож саний?

— Тільки троє — гримнула в одвіт.

— Нам треба сейчас рушатись в дорогу — сивапливо промовив Шувалов.

— Ще не пора — крикнула Кама — наперед розвідатись, що се за погоня, а бистрі рени та наші рушницї вхоронять нас перед небезпекою.

— Гляди! Самоеди, се твої племінні — сказав до неї Ясенко.

— Хай буде, давно вже покинула їх рідню.

Серед того санки все близшали й мчались, а бистре око Ками прослїдило важне явище.

— Се Харрук! — збентежена крикнула до мужа — знаю надто добре його рена. Гонять за нами таки наосліп, та як спізнають, готові пошкодити. Проте треба втікати перед ними в такій віддалї, щоб нїяким чином не могли нас спізнати.

Мов попарена зігнала до купи оба рени, і двоє санок мчить ся знов по снігах. Рени аж присїдають до землі, а Кама гонить і гонить... В перших санках примістились обі жінки, на других мущини з рушницями.

Дорога вела крізь яруги й дебри, а хто добре обізнавсь з сею околицею, той має користь і скорочає дорогу.

Та на жаль ся користь припала для погонї. Що хвиля близшала погоня до санок і от... от... і досягне каторжників.

— От сему гайдамацї треба нагнати порядного страху! — сказав Шувалов до Ясенка.

Санки пристанули... а оба каторжники підняли рушницї.

Заграли рушницї... і два рени мертві повалились на сніг...

Серед Самоедів счинилась метушня; за той час засланники далеко відбігли від погонї.

Настала вже й сибірська ніч. Темрява, що вкривала сніги, чинила дорогу майже неможливою.

Кама скрутила в яругу, що стала захистом перед вітрами і ворогом. Серед скал і оривів розбила шатро та розп'ягла рени, щоб шукали поживи.

Розклали вогонь, посїдали довкола й стали журитись завтрішньою дорогою.

Вже добились підгір'я Уралю, а тепер жде їх найбільший труд. Коли-б вдалось перебристи гірський хребет, тоді пімчали-б з Березівської губернії, а вже Печорські Самоеди — се гостинний народ. Та великі сніги стояли перепороною, щоб каторжники могли дістатись на той бік

VIII.

НЕСПОДІВАЛИСЬ...

Всі вкладались спочати та позавивались в плащі, щоб з сьвіжими силами пробудитись до труду. Тишина залягла цілу околицю, лише вітер гудів понад головами. Всі здрімались... та нечаяно обізвавсь кудлатий пес.

Всі зірвались на рівні ноги і зараз хватили за рушниці.

Розмова людей і тяжкі їх кроки зближались що хвиля до засланників.

Шувалов сказав до товариша:

— Голос Харрука! чую його кроки! Коли не зважимось на останнє средство, тоді попрощатись з нашою волею!

Величезний псиско мало не прорвесь зі злости. Наїжив чуїрину, вишкирив зуби і став наче сторож при дверях.

— Тут вони! заревів голос Харрука і в миг ока пересунулось десять чоловіків. Вогонь обкинув сьвітлом їх суворі лица.

— Назад, прокляті! — закричав граф.

— Ні кроком дальше, коли дороге в вас житє! — докинув Ясенко.

Кама й Алексієвна також узброїлись і чотирі рушниці спрямувались в грудь Харрука.

З Самоедів тільки в Харрука була рушниця, прочі будь безборонні були, будь з лихими луками і стрілами.

Вірна собака спізнала сю прикру хвилю і налештувалась готовою кинутись на ворогів.

Отаман Самоедів сейчас завважав, що не в ньому рівня стати до борби, тому явивсь готовим помиритись.

— Пощо убили мені мої рени? — дрожачим голосом спитав Харук.

— Думали, що в вас щось лихого на думці — одвітив йому граф Шувалов.

— Гляджу за вами, щоб вернули за рени — сказав Харрук і спід лоба глянув на Каму.

— Двоє животин простяглось мертвими на снігу!

— Кілько хочеш за рени? спитав Шувалов.

Ваші здорові, мов дуб здорові! — відрубав йому Харрук.

В графа сейчас роз'яснилось в голові, що Самоед ним крутить та стараєсь відняти в нього його рени.

— Все байка — сказав Шувалов — золота в нас еще ста-

ти, говори ти вражий сину, кілька хочеш за рени.

Через хвилюк пораївсь Харрук з товариством і втеревив: 500 рублів!

— Ах, ти анахтемський! — заревів Шувалов — і дві сотки, бач, не оближеш!

— Постривай Харрук! — відізвала-ся Кама.

— Ти відай знаєш, що в мене є батько, а в батька ренів не купити. Йди мершій до батька, скажи, що скоїлось, а батько й по чотирьох не заплаче!

— Самоеди, здаєсь, годились з її думкою, бо знали щенята, що таки лучший один воробець у руках, чим десять, що сидять на даху.

— Силувались підмовити свого стамана, щоб прийняв даровані рени. Та гнів в Харрука не державсь границі.

— Пропадай з твоїми ренами! — закричав до каторжників — губернатор велів, щоб доставити вас в Березів. А я вірний йому не подамсь ні кріхитки. Хто з вас вважаєсь щирим сином »матюшки«, сей поділяти-ме мою думку.

По сих словах підійняв рушницю.

— Здавайсь, сукий сину! — закричав і вимірих в графа.

Майже в тій самій хвилі, скорше, чим каторжники успіли побачити грозячу небезпеку та випередити в сім ділі роз'яреного Самоеду — загреміла бундючно рушниця...

Кама стрілою пімчалась до графа, щоб ослонити його своїм питомим тілом, та убійча куля звалила її з ніг...

Хтож з'уміє сказати про біль прочих каторжників...

Шувалов мало що не збожеволів з жалю. З погорди до убійці не післав йому кулі, бо смерть того рода вважав для нього за чесну; без надуми хватив рушницю з плечий, звернув її кольбу до очий Самоеди та кинувсь бішений на ворогів. Замахнувся рушницею, втеревив по голові і мов билинка завивсь Харрук до землі. Та не вдовольнивсь граф одним Харруком; мов справдешній козак гримнув між товпу, а сі мов »сплюхи« пусились на втікача.

Шувалов повернув ся тепер до Ками. Алексієвна поклала її на снігу та силувалась втамувати кров. Серед тої метушні Кама померла...

Жаль в графа не мав ніякої ваги; нічо не могло його розвеселити. При підмозі Ясенка викопав могилу і, нім сонце зійшло, виднів вже курган.

— Спочивай в спокою! прошептав граф. Одрічни по тру-

дах в сім сибірським раю. — Не стану я тобі садити в головах калини, не доносити-муть тобі пташки вістий з рідного краю... Сибірські вітри поплачуть за тобою, покривало снігу вкриє твою могилу. Покінчилось для тебе жите сього світа, в могилу з тобою пішло все твоє горе. Не нажилась доситу, не зазнала ти долі, а нужденне жите покінчила в страданях. Прощай, моя Камо! сибірська дитино, прощай! на віки прощай!

Свіжу могилу привалили каменем, щоб дикі звірі не дібрались до трупа. Граф в розпуці велів вирізати на камені отсі невідрадли слова:

»Тут в Бозі спочила графиня Кама Шувалов. Для свого мужа злагоджала дику пустиню і в його обороні найшла люту смерть. Заплаканий з горя пустивсь в дальшу дорогу, та память про неї в нього не загине«...

Довго моливсь Шувалов над могилою і ревними сльозами зросив весь камінь.

Відтак піднявсь на ноги.

Ясенко звернув його увагу, що час їм рушитись в дорогу, бо Самоеди з подвійною силою готові вернутись та на них пімститись.

Запрягли санки, посідали в солому та готові рушатись в дорогу.

Шувалов еще раз зіскочив з санок та припав до Каминої могили.

— Камо! — заривав на весь голос — ся могила стояти-мені перед очима до смерти. Що хвиля привиджувати-муть ся мені отсі суворі гори, а серед тих гір твоя могила. Прощай, моя Камо! сибірська дитино, прощай, на віки прощай!...

З сльозами в очах припав до саний і пімчавсь стрілою снігами...

ІХ.

КОНЕЦЬ.

Ніч... Кругом спокійно і тихо, мов заклато, тільки ясні зірки сяють на високому небу. Сотні — тисячі їх сяє гень там над нашими головами, сотні — тисячі думок роїть ся в розпаленій голові Шувалова.

Та лихо все йде двійнею.

Ще не отряслись з жаху перед минувшою подією, а тут

вже лихо нанесло вовків. Ціле стадо метушилось над якимсь предметом.

Ясенко, що проводив передними санками, думав, що се останки коня.

Здержав санки, підняв рушницю та одним гуком розігнав зьвірюк.

Зіскочив з санок і побрив у сю сторону. Тепер впізнав, що се останки якоїсь людини. Військовий мундур та російська шаблюка, вказували на се, що був то російський козак.

Саме тоді, коли Ясенко так допитливо приглядався козакови, зблизилась до нього Алексієвна.

Скоро тільки зирнула на скривавлене шматя, з превеликим криком поринула на землю.

— Се-ж мій муж — простогнала — Ах, які муки прийшлося йому терпіти!

— Нещасна жінко! — озвався в сій хвилі Шувалов, що саме тоді надїхав від санок.

— І тобі, бездольна, сьвіт сей батько! І другу могилу станемо копати в сьому страшному, сибірському морю!..

Оба мушчини відвели Алексеvну до санок, самі-ж відтак зібрали останки її улюбленого мужа та зісипали в глибоку, ледову могилу.

Алексієвна не сказала ні слова. Серед задуми повалилась мов мертва на санки, а її очі зайшли ся сльозами.

Відтак перебрили вони крізь суворий Ураль, а широка Печора простяглась перед їх очима.

Тої днини сильно потисло морозом, а санки каторжників мов по склі сунулись по печорських багнах. Вже де-не-де стрічались з північними загородами, та каторжники дорожили приятним повітрям і нікуди не гаялись, щоб як найдалше відлетіти від Березівської губернії.

Густо часто стрічались зі стадами ренів, а й вовки причіплялись до їх товариства. Та рушницї стрільців стримували зьвірюк, а бистрі рени зберегли їх перед не одною, грізною небезпекою.

Наконець добились до Печори. Ріка була давно вже замерзла, але в збігців не було на стілько сьмілости, щоб по леду переправитись крізь ріку. Хоч-нехоч пустились берегами на північ. Проминув тиждень, покріпшали морози, а наші засланники перейшли по леду.

Та не на втіху покріпшали північні морози. І по хуторах

дзвонили жителі зубами, а не то, щоб зважитись почувати на полях. Серед труду добились до коршми.

Коршма на Уралю не то що в нас. Її панами були Самоеди, що багато відбігли від своїх сибірських країн. І плате і звичаї в них далеко милійші.

Нещасним каторжникам, що їх взяли за стрільців Катеринобурзької губернії, відступили дві превеликі комнати! В одній примістились оба товариші, а в другій Алексієвна.

Так перебули вони предовгу зиму, а скоро тільки надлетіла весна, вибрались з усім в Архангельск. Рік річно припливає тут багато кораблів, і без труду можна добитись в Норвегію.

Перед самим відходом ввійшов Ясенко до сьвітлиці Алексієвни.

— Дорога товаришко! — промовив до неї — вже не довго оставатись-мемо з собою. Рука Всевишнього пов'язала нашу долю, а жите наше перепліталось любовю та вдячністю. Ваша неприсутність затроїть мені жите. Я знаю, в вас є до мене повага, от гаразд, коли ваша воля, то й повинчаймось...

Алексієвна закрила лице та залила ся рясними сльозами.

— Раявсь в сій справі я отця духовного. Готовий сейчас нас повинчати — сказав до неї Ясенко.

При сих словах хватив її руку та попровадив до сільської церкви.

Самоедський духовник ждав на новоженців. Саме тоді навинув ся граф, а в малім храмі розпочавсь обряд.

Таким чином на далекій півночі повинчавсь Ясенко з Алексієвною. Кілька хвилин по сім радіснім сьвяті мчались санки по безкраїм снігу.

Та ще й тепер не відпекались лиха. По великій утомі добились в Архангельск, де застали купця, що вертав в Норвегію.

На усильні просьби Ясенка й Шувалова забрав їх купець на свій корабель.

Уратувались від смерти, утікли зі Сибіру і щасливо висіли на беріг.

Ясенко дослуживсь в портовім місті невеличкого, але гарного хутора; Шувалов, що еще довго не забув про свою Каму, присівсь у спілку до Ясенка і спільним трудом добились добра.

Про княгиню Таранков і слух на віки загинув...

(Се оповідане в перерібка польского п. з. Кама Самоедка — без підпису автора і року видання).

Біблія

ІСТОРІЯ БІБЛІЙНА СТАРОГО І НОВОГО ЗАВІТА

апробована бл. п. Єпископом Кпр Сотером.

— Вийшла з друку і можна її у нас набути. —

256 сторін, з 52 образками і картою Палестини.

В твердій оправі коштує лише 60 цт.

ІСТОРІЯ БІБЛІЙНА

Старого і нового завіта на 140 сторін, багато образків. — 40ц.

Книжка ся повинна знаходити ся у кожній хаті. Як Історія Руси-

України є історією нашої земської вітчизни, так Біблія є

історією нашої небесної, вічної вітчизни.

АПОСТОЛИ і ЕВАНГЕЛІЯ

На неділі, празники і дні святих цілого року, після уставу св.

Греко-Католицької церкви (правдивий передрук краєвого вида-

ня) potwierджено львівським митрополитом. — Ціна..... 50ц.

КАТИХИЗМ.

християнсько - католицької релігії.

ОДОБРЕНИЙ ЦІЛИМ ПРЕОСВ. ЄПИСКОПАТОМ.

Сторін 96 і коштує всего 25 цт.

Катехизм — се дороговказ, що вказує нам дорогу до ціли, до якої ми призначені. — Катехизм потрібний кожному без огляду

на вік і стан, а вже ніяка руська дитина не може вчитися добре в школі релігії без Біблії і Катехизму.

Памятка Вінчання.

На прехорошій грубій папері, виконана в 6-ох красках. — (До

оправи в рамці). Кожний повинен се мати у своїй хаті. — 50ц

Перший Християнський Стінний Біблійний Календар на 1918 р.

З гарними біблійними образками, нумерами і на кожний день що иншого гарного з Письма Святого до читання написано. —

Ціна лише 25ц

Псалтир.

На церковно-Словянський язик з переводом на українськи. —

О. А. Бачинський. — З поясненнями в оправі..... \$1.50

ПСАЛТИРЯ РОЗШИРЕНА

В душі християнської молитви і церковного богослуження. — А.

Слюсарчук. — Ціна..... \$2.00

Християнська Аполюгетика. — Ціна..... \$1.50

Ruska Knyharnia

848-854 Main St.

Winnipeg, Man.

Бібліотека

„Канадийского Фармера“.

Канадійський Фармер найстарша газета в Канаді котру читає приблизно 15.000 людей видав ряд гарних книжок для ширення просвіти і науки серед наших поселенців і видає що місяця 2 або 3 книжки. Дотепер вийшли:

- Ч. 1). Наука і Ціль Життя..... 10ц
 - Ч. 2). Національні Відносини в Бельгії. — Богдан Хмельницький в Галичині..... 15ц
 - Ч. 3). Що Кожий Фармер Повинен Знати. — Практичний підручник для кожного фермера..... 25ц
 - Ч. 4). Семен Палій Герой Українського Народу. — Перемога Хмельницького під Збарожем..... 10ц
 - Ч. 5). У зарані Слави. — Оповідання з життя українських князів. — Ціна..... 15ц
 - Ч. 6). Борба Світів. — Фантастична повість..... 40ц
 - Ч. 7). Маруся. — Присвячує ся Анні Григоріївній Квітці. 25ц
 - Ч. 8). В Неділю Рано Зіле Копала. — О. Кобилянська.... 75ц
 - Ч. 9). Як жив Український народ 15ц
 - Ч. 10. Природна метода лічення 15ц
 - Ч. 11. Наука про народне господарство 60ц
 - Ч. 12. Герой капіталу 30ц
 - Ч. 13. Дві могилі 10ц
- Канадійські Оповідання. — Збірка гарних оповідань з канадійського життя. — А. Новак..... 15ц

КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ ПОВИНЕН ЧИТАТИ

„Канадийский Фармер“

Є се найстарша, і найбільша, національна, популярно-просвітна й політична часопись для всіх верств Українського Народу, а виходить у Вінніпегу кожного тижня в п'ятницю.

ХТО ЩЕ НЕ ЧИТАВ

„Канадийского Фармера“

НЕХАЙ ЗАПРЕНУМЕРУЄ ЙОГО СОБІ ВИСИЛАЮЧИ
ЛИШ \$2.00, НА АДРЕСУ:

CANADIAN FARMER

P. O. Box 3656 St. B. Winnipeg

А буде отримувати часопись через цілий рік.